

коли хтось із рідні видав або відмовився від своїх близьких-повстанців, побоюючись подальших репресій чи дискримінації, як це було, приміром, у 1930-ті роки під час репресій на Великій Україні. Сила духу, внутрішній глухий спротив сталінському режиму був незримо присутній у цих людей, що продовжувало дратувати владу, отже, вона робила все, аби вони не заважали їй будувати «соціалістичний рай» на Західній Україні.

Любов Соловка (Івано-Франківськ)

Відображення тенденцій національної політики СРСР у 1944–1954 рр. щодо євреїв у документах ДАІФО

Серед джерел Державного архіву Івано-Франківської області (ДАІФО) з історії єврейських громад Прикарпаття в 1944–1954 рр. чималу групу становлять документи про Голокост євреїв у роки Другої світової війни. Процес збору і документального оформлення в 1944–1946 рр. документів Надзвичайною державною комісією з обліку збитків і злодіянь, заподіяних німецько-фашистськими загарбниками та їх співниками (НДК), навіть за наявності їх неоднозначних оцінок, сам по собі мав неоціненне значення, і, без сумніву, при критичному використанні, особливо у разі відсутності інших джерел, становить важливу джерельну базу у вивченні Голокосту на Прикарпатті. Доповнюють цей блок окремі матеріали з фондів райвиконкомів, інспектур ЦСУ, редакції «Історії міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область», Станіславського обкому КПУ, колекція документів періоду Другої світової війни, фільтраційні справи та ін. Причому наявні у фонді Станіславської обласної НДК документи, в яких є як окремі дані про Голокост, так і матеріали, повністю присвячені цій проблемі, деякою мірою спростовують факт замовчування геноциду саме єврейського населення. Це вже мало місце безпосередньо в радянській історичній науці.

Підтвердженням того, що в перші післявоєнні роки ще мали змогу відновлювати свою діяльність окремі осередки єврейської релігії й культури, діяли синагоги, є документи ДАІФО 1946–1947 рр. про реєстрацію єврейської громади і передачу їй синагоги. Зокрема, виявлено позитивні рішення міськ- та облвиконкому з цього питання, а також групу документів з фонду уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Раді міністрів СРСР по Івано-Франківській області, у т.ч. як завірені копії протоколів засідань, заяв самої громади, так і листування Ради у справах релігійних культів при Раді міністрів СРСР з уповноваженим по Стані-

лавській області з питань її організаційного оформлення та реєстрації.

Але коли в 1944–1947 рр., якщо не де-юре, то де-факто, громада існувала і вела офіційне листування з органами влади з питань реєстрації, то наприкінці 1947 р. на чергове звернення ініціативної групи єврейської громади до уповноваженого у справах релігій про реєстрацію й передачу синагоги була отримана відповідь, що в цьому немає «ни крайней необходимости, ни политической целесообразности». Зникнення наприкінці 1948–1949 рр. інформації про легальну діяльність Станіславської єврейської громади служить підтвердженням того, що політика радянської влади була різними способами спрямована на поступову «самоліквідацію» етнорелігійних громад.

Більша частина документів радянського періоду, і зокрема, фонду Станіславського облвиконкому стосується вже недіючих синагог в області й використання їх приміщень під т.зв. «народно-господарські потреби»: склади, спортзали, клуби, кінотеатри, диспансери, контори та й просто на будматеріали. Але найбільш ганебними є факти про закриття цвинтарів і надання дозволів на використання надмогильних плит з них як будматеріалів.

Розгорнута наприкінці 1940-х рр. у країні широкомасштабна кампанія боротьби з проявами «космополітизму, вейсманізму-морганізму і буржуазного націоналізму» не минула і Станіслав. Як свідчать партійні документи, такі «багаточисельні прояви» мали місце і в Станіславському медінституті. У фонді Івано-Франківського обласного комітету Комуністичної партії виявлено групу документів за 1949–1950 рр., яких можна об'єднати під умовною назвою «Станіславська справа лікарів». Як свідчать документи, з медінституту були звільнені професори-євреї, завідувачі кафедрами А. Фісанович, М. Лехтман, А. Шапіро, доцент В. Бідер та студент IV курсу Ф. Березін.

Загалом документи ДАІФО підтверджують, що Прикарпаття належало до тих регіонів, в яких після нацистської окупації набував характеру державної політики антисемітизм. Ці процеси відбувалися паралельно з боротьбою влади з українським національно-визвольним рухом та ліквідацією Української греко-католицької церкви.